

In memoriam

Adolfas Tautavičius

Lietuvos archeologų bendruomenė patyrė sunkią netektį. 2006 m. rugpjūčio 10 d. po sunkios ligos mirė vienas iškiliausių pirmos pokario metų archeologų kartos atstovų, habilituotas daktaras, leidinio „Archaeologia Lituanica“ redkolegijos narys Adolfas Tautavičius. Nustojo plakti mokslininko, daugelio šių dienų archeologų mokytojo, be kurio daugiau kaip 55 metų kūrybinio, organizacinio, mokslinio, pedagoginio darbo neįsivaizduojame šių dienų Lietuvos archeologijos, širdis.

Adolfas Tautavičius gimė 1925 m. rugsėjo 9 d. Judrėnuose (buv. Telšių valsčius) vidurinių valstiečių Zenono ir Stanislavos Tautavičių šeimoje. Mokslus ėjo Telšiuose. Čia 1944 m. baigė gimnaziją. Neilgai mokytojavo Gegėnuose ir Alsėdžiuose 1945 m. A. Tautavičius įstojo į Vilniaus universiteto Istorijos-filologijos fakultetą. Jį su pagyrimu baigė 1950 m. ir įgijo istoriko kvalifikaciją. Jau nystėje manęs tapti miškininku ar teisininku, A. Tautavičius pasirinko nelengvą sovietinės ideologizuotos visuomenės sąlygomis istoriko duoną ir atsidavė seniausio etapo – proistorės tyrimams. Savo darbinėje veikloje A. Tautavičiui teko būti įvairiuose posteose, turėti įvai-

rias pareigas, bet visuomet jis likdavo objektyvus, principingas, išvengė konjunktyrinės istorijos rašymo, taip pat narystės komunistų partijoje. Jau studijų metais pradėjęs dirbti Vilniaus etnografijos muziejuje, vėliau, nuo 1947 m., buvo Lietuvos istorijos instituto Istorijos muziejaus konservatoriumi, restauratoriumi, dirbtuvių vedėju. Darbas muziejuje bei dalyvavimas pirmose pokario metų žvalgomosiose ekspedicijose padėjo formuotis A. Tautavičiaus – mokslininko interesų ratui. Nuo 1950 m. jis studijavo Istorijos instituto aspirantūroje vadovaujamas prof. K. Jablonskio. 1954 m. A. Tautavičius apgynė daktaro (tuo metu istorijos mokslų kandidato) disertaciją tema „Rytų Lietuva m. e. pirmame tūkstantmetyje“. Tuo metu buvo tyrinėta nemažai pilkapynų Rytų, Pietryčių Lietuvoje ir palei būsimašias Kauno marias. Tačiau pilkapių, kad ir vieno garsiausių Vidurio Europoje Taurapilio pilkapyno (1970 m.), tyrinėjimai buvo tik dalis milžiniškų lauko tyrimų darbų, kuriems vadovavo A. Tautavičius. 1955 m. A. Tautavičius pradėjo bene svarbiausius tyrinėjimus pačioje Vilniaus širdyje – Žemutinės pilies teritorijoje. Per septynis sezonus tarp Naujojo arsenalo ir Pilies kalno buvo atkastas iki tol nežinomas medinis Vilnius, gatvių grindiniai, Šv. Onos ir Barboros bažnyčios pamatai, kapai šventoriuje. Šių tyrimų pagrindu buvo parengta pirmoji Lietuvoje studija, skirta koklininkystei, kartu su kitais autoriais Vilniaus miesto istorijos I tomas (1968). Už jį autoriai pelnė Respublikinę premiją. Darbas Žemutinės pilies teritorijoje pareikalavo didžiulių organizacinių sugebėjimų, gilaus archeologinės istoriografijos bei istorinių šaltinių išmanymo. Tai labai praverė A. Tautavičiui vėliau kasinėjant tokius viduramžių archeologijos objektus kaip Vilniaus (1964), Trakų pusiasalio (1962–1964), Klaipėdos (1968) pilys. Ankstesniam Archeologijos sektoriaus vedėjui Pranui Kulikauskui perėjus dirbti į Vilniaus universitetą, A. Tautavičius ėjo sektoriaus (nuo 1980 – skyriaus) vedėjo pareigas, į kurias buvo keliskart perrenkamas. Vadovaudamas skyriui A. Tautavičius įgyvendino tokius projektus kaip keturtomo „Lietuvos TSR archeologijos atlaso“ (1974–1978) leidimas. Jis inicijavo autorinių atskirų epochų Lietuvos archeologijos monografijų rašymą. Viena jų – „Vidurinis geležies amžius Lietuvoje V–IX a.“ – priklauso

A. Tautavičiaus plunksnai. 1966 m. A. Tautavičius pradėjo leisti informacinį leidinį apie visus naujausius tyrinėjimus Lietuvoje ir buvo net 13 knygų atsakingasis redaktorius. Šis leidinys pateikia operatyvią informaciją apie visus naujausius tyrinėjimus ir mūsų dienas. Paminėtini A. Tautavičiaus darbai „Kraštotyros“ (1966–1975), „Muziejų ir paminklų“, „Kultūros paminklų“ redakcijose bei intensyvus darbas rengiant ir redaguojant lietuviškas enciklopedijas.

A. Tautavičiaus veikla neįsivaizduojama be specialistų – archeologų rengimo. Tai ne tik kolegiškas erudito patarimas, konsultacijos, vadovavimas doktorantams, bet visų pirma paskaitos Vilniaus universitete, skaitytos nuo 1951 m. Kaip skyrėsi A. Tautavičiaus paskaitos, kurias teko klausyti praeito šimtmečio aštuntojo dešimtmečio viduryje, nuo kai kurių istorikų praeities ideologizavimo! Ypač įsiminė Lietuvos archeologijos istorijos ir metalų epochos Lietuvoje kursai. A. Tautavičius ne tik sugėbėdavo įdomiai, su subtiliu humoru, gyvai perteikti medžiagą, bet ir visų pirma skatino studentus mąstyti, ieškoti, dirbti. Praleisti A. Tautavičiaus paskaitą tuo metu bu-

vo didžiausia negarbė, o gauti prastą pažymį – katastrofa. Ir studijų metais, ir po baigimo kiekvienas galėdavo kreiptis draugiško, dalykinio patarimo. Manau, kad A. Tautavičius yra ne tik Pilių tyrimo centro „Lietuvos pilys“, kuriame jis aktyviai dirbo nuo 1988 m., vienas įkūrėjų, bet ir tam tikra prasme Kernavės kultūrinio rezervato krikštatėvis. Didžiulis mokslininko autoritetas padėjo 1986 m., kai, pradėjus melioracijos darbus Pajautos slėnyje Kernavėje, buvo surastos viduramžių miesto liekanos. Su A. Tautavičiumi kreipėmės raštu į aukščiausią sovietų Lietuvos valdžią ir taip ardyimą pavyko sustabdyti, o atgimstančios Lietuvos patriotai prikėlė iš užmaršties ir Kernavę, ir Valdovų rūmus Vilniuje. Tik laisvoje Lietuvoje galėjo išvysti šviesą ir paskutinis, svarbiausias A. Tautavičiaus darbas, kuriam medžiagą jis rinko nuo pirmųjų studijų metų. 2000 m. buvo išleista „Lietuvos archeologijos bibliografija“, apimanti 1782–1998 metus, kurioje daugiau kaip 17 000 bibliografinių pozicijų. Tai nesenstantis, nenuėinantis į praeitį paminklas iškiliai Adolfo Tautavičiaus asmenybei.

Aleksiejus Luchtanas